

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขึ้นจด “โครงการบ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC”

เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕

ณ ห้องกรุงธน บอครุณ ชั้น ๓ โรงแรมรอยัลวิเวอร์ กรุงเทพมหานคร

ตามที่กระทรวงมหาดไทยเชิญร้องรับว่ารายการจังหวัดที่รับผิดชอบโครงการ และทีมบูรณาการกลาง และคณะที่ทำงานสนับสนุนโครงการฯ ระบุดังนี้ จำนวน ๑๐ คน เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขึ้นจด “โครงการบ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC” เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องกรุงธน บอครุณ ชั้น ๓ ณ โรงแรมรอยัลวิเวอร์ กรุงเทพมหานคร

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขึ้นจด “โครงการบ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC” ดังกล่าว สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

๑. นายประชา เศรษฐ์ มอบนโยบายแก่ผู้เข้าร่วมประชุม ว่า เรื่องการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๙ คือ ตั้งแต่สมัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ และมีการดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของการบ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC เริ่มขึ้นจากการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ สกอ. ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการและเครื่องมือในการเข้มความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ โดยได้ทดลองวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ ๗๗ จังหวัด ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นว่า สามารถสร้างกระบวนการและการเข้มโยงความร่วมมือภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการสร้างทุนฐานขึ้นแข็ง และส่งผลที่เป็นรูปธรรมอีกระดับครัวเรือนสามารถปลดหนี้ได้มีรูปแบบและเครื่องมือที่น่าจะสามารถนำไปขยายผล เพื่อให้ผู้บริหารจังหวัดสามารถนำภารกิจ “บ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข” ได้อย่างแท้จริง ดังนั้น กระทรวงมหาดไทย ร่วมมือกับกรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และโดยความร่วมมือเชิงวิชาการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) ดังกล่าว จึงได้มีแนวความคิดในการดำเนินโครงการ “บ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC (Area Based Collaborative Research)” ขึ้นในพื้นที่เป้าหมาย ๗๖ จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้แนวคิดพื้นที่เป็นตัวตั้งและการใช้การจัดทำบัญชีครัวเรือนและแผนทุนฐานเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพื่อนำไปสู่กระบวนการในการแก้ไขปัญหาอย่างทรงคุณและตรงความต้องการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยสมาชิกในชุมชนเอง

๒. ดร.สิตาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และนายชาตรุ อภิชาดบุตร ที่ปรึกษาปลัดกระทรวงมหาดไทย นำเสนอความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ “บ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC” โดยแนวคิดในการดำเนินโครงการ “บ้านบัดทุกชั้น บ้านรุ่งสุข แบบ ABC (Area Based Collaborative Research)” เป็นรูปแบบใหม่ของการจัดการงานวิจัยเพื่อสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) ให้ไวเริ่มขึ้น และได้ทดลองเชิงปฏิบัติการในพื้นที่อย่างน้อย ๗๗ จังหวัดทั่วประเทศ ผลของการดำเนินงานพบว่าเกิดผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ทำให้เกิดระบบบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือในจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และการเสริมสร้างทุนฐานขึ้นแข็ง ผลกระทบที่เป็นรูปธรรมคือมีครัวเรือนที่สามารถลดรายจ่ายเพื่อร้อยได้จนสามารถปลดหนี้ลินได้จำนวนมาก โดยการทำงานที่เน้นพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area based) เป็นแนวคิดในการทำงานที่ได้มีการพูดกันมานานตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๔ ที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาที่มีความเป็นตัวตั้ง (Function based) เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าในการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาแนวคิดนี้ยังขาดเครื่องมือ กระบวนการและแนวทางในการทำงานเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

โดยบทเรียนจากการดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อก้าวปัญหาความยากจน พัฒนาสังคม และสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) ที่ดำเนินการใน ๑๗ จังหวัด ได้ค้นพบรูปแบบ (Model) การทำงานที่ประกูลด้วย

- เครือข่ายการทำงานที่สำคัญ คือ บัญชีครัวเรือนและแผนทุ่นชุมชน
- กระบวนการการทำงานที่สำคัญคือ ๑) กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้เข้าใจความหมายของข้อมูลในบัญชีรับจ่ายของครัวเรือน อันจะนำไปสู่การศึกษาทางอุปกรณ์ ก็ต่อเมื่อเป็นแผนทุ่นชุมชนที่มีข้อมูลสนับสนุน แหล่ง ๒) กระบวนการจัดการความสัมพันธ์ หมายถึง การสนับสนุนความสัมพันธ์แบบราบรื่นระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งฝ่ายชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ วิชาการ ส่วนราชการ ต่างๆ ในจังหวัด จนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้เกิดท่าทีการทำงานที่ไว้วางใจและสามารถเสริมพลัง (synergy) กันได้

- แนวทางการทำงานที่สำคัญ คือ

๑) การสร้างทีมงานในส่วนกลาง อันประกอบด้วย สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับการสนับสนุนด้านวิชาการ จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ท่านน้าที่กำหนดพิเศษและนโยบายเพื่อสนับสนุนการบูรณาการความร่วมมือ และทำหน้าที่กระตุ้นหมุนเวียนจังหวัด/พื้นที่ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา

๒) การสร้างทีมงานภาคประชาชานในจังหวัด ร่วมกับทีมงานจากภาคส่วนราชการทั้ง ท้องถิ่น ภูมิภาค วิชาการ และส่วนราชการต่างๆ ซึ่งมีจุดสำคัญคือการพยายามให้ทีมภาคประชาชนต้องคิดและวางแผนการขับเคลื่อนงานเองให้มากกว่าที่หน่วยงานรัฐจะเป็นผู้ทำให้ ในการนี้ จำเป็นต้องมีการจัดโครงสร้างทีมงานตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ลงไปถึงหมู่บ้านเพื่อสนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการท้าแผนทุ่นชุมชน

๓) การจัดเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน โดยเจ้าของครัวเรือนเป็นผู้บันทึกและจัดเก็บรายการ รายรับ – รายจ่ายของและมีทีมงานหรือวิทยากรท่านน้าที่ในการทราบรวมบัญชีครัวเรือน ในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อนำไปบันทึกลงในโปรแกรมประมาณผลข้อมูลที่ อบต./เทศบาลในชั้นตอนนี้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ อบต. ซึ่งมีทรัพยากรในการจัดทีมพัฒนาบันทึกบัญชีครัวเรือน และการจัดทำเจ้าหน้าที่เพื่อบันทึกซึ่งจะทำให้ อบต. ได้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อใช้ในการวางแผนและจัดทำโครงการเพื่อก้าวปัญหาของครัวเรือนในพื้นที่ด้วย

๔) การจัดทำที่เรียนรู้ร่วมกันในระดับหมู่บ้านและตำบลจากข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา ไปจนถึงการเรียนรู้เพื่อค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการสำคัญในการทำให้ครัวเรือนเข้าใจสาเหตุของปัญหาและสามารถตัดสินใจการแก้ปัญหาได้ เองตั้งแต่ระดับครัวเรือนและชุมชนขึ้นมา ทำให้เกิดกระบวนการวางแผนจากล่างขึ้นบนที่สะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงได้ ทั้งนี้ หมายความการหมู่บ้านและสภากองค์กรชุมชนควรร่วมกันสนับสนุนการทำให้เกิดเวทีเรียนรู้สำหรับชุมชน ซึ่งจะเป็นการประสานความร่วมมือให้เกิดความสามัคคีในระดับหมู่บ้านด้วย

๕. การอภิปรายบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนโครงการ “บ้านดี ทุกบ้าน บารุงสุข แบบ ABC” ดังนี้

(๑) ผู้แทนกรรมการพัฒนาชุมชน นำเสนอว่า การกิจของกรรมการพัฒนาชุมชนต้องเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการเบรียบสม่ำเสมอผู้ท้าความสะอาดพื้นที่ หรือผู้จัดเตรียมพื้นที่ในการที่จะตั้งศักยภาพของประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือน โดยทางกรมฯ จะดำเนินการพัฒนาวิทยากรหลัก ที่เรียกว่า วิทยากรครุ ก. เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการคืนหาศักยภาพของประชาชน/การจัดทำบัญชีครัวเรือนให้วิทยากรรองที่เรียกว่า วิทยากรครุ ข. หรือ ค. ในระดับพื้น เพื่อจะได้สนับสนุนแก่ประชาชนตามโครงการนี้ต่อไป

(๒) ผู้แทนกรรมการ

(๒) ผู้แทนกรรมการปักครอง นำเสนอว่า กรรมการปักครองได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่โดยให้เข้าตรวจสอบและถ่ายปักครองตัวเป็นการ ดังนี้

(๒.๑) ให้นายอำเภอท่าความเข้าใจแนวคิด เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจน เพื่อสามารถซึ่งต่อต้าน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ไปริบัจจุ่งต่อกับประชาชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะการกระตุ้นให้เกิดการจัดทำบัน្តือครัวเรือนในหมู่บ้านให้ก้าวข้าม

(๒๔) การจัดทำข้อสอบภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย

๙) การจัดเวทีเรียนรู้ระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการพำนักระหว่าง
กรรมการหมู่บ้าน สภาองค์กรชุมชน สภาพัฒนาการเมือง และกลไกอื่นๆ ระดับหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความเข้าใจ
และสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชน รวมทั้งเกิดการสานความตั้งมั่น ลดการแบ่งแยกในชุมชน

๒) การจัดเวลาที่เรียนรู้จะดีที่สุด ให้คณฑ์ทำงานด้านคลเป็นผู้รับผิดชอบโดยมีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ในทำเลให้เห็นภาพรวมและสามารถศึกษาเรียนรู้จากการพัฒนาชุมชนในระดับด้านคลได้

(ก) กิจกรรมที่นักเรียนสามารถใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมน้ำประปา

๖) ผลจากเวทีเรียนรู้ระดับล่างสุด คือ ระดับหมู่บ้าน นำมาจัดทำเป็นข้อเสนอ/แผนงานแก้ไขความไม่สงบในชุมชน หมู่บ้าน/ชุมชน เกิดเป็นแนวร่วมมือที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น

๒) จัดเวทีเจรจาภาคี เพื่อให้ขุนชนได้นำเสนอข้อเสนอ/แผนยุทธศาสตร์ ฯปก. และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวะเวลาที่สอดคล้องกับการจัดทำข้อบัญญัติ ข้อเสนอของบประมาณ เพื่อให้ อปก. และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องสามารถพิจารณาให้การสนับสนุนได้ตรงตามความต้องการได้

(๓) ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น นำเสนอว่า ภารกิจของกรมฯ ซึ่งได้รับมอบหมายให้สนับสนุนให้ อปท. จัดพิมพ์แบบบันทึกบัญชีครัวเรือน เพื่อใช้ในด้านลายองค์นกรเอง และจัดทำเจ้าหน้าที่ลงโปรแกรมบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน รวมทั้งสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณเพื่อการจัดทำที่เรียนรู้ ขยายน้ำเสียงน้ำเสียงสื่อสังเคราะห์ไปยังสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดแห่ง

(๔) ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ชี้แจงว่า เนื่องจากโครงการนี้เกี่ยวข้องกับ
ทนายหน่วยงาน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยในฐานะเป็นหน่วยงานกลางที่จะต้องบูรณาการการทำงาน
ของหน่วยงานทุกๆ หน่วยงานต้องทราบ รวมทั้งหน่วยงานทุกๆ วิชาการในการขับเคลื่อนโครงการนี้ให้สัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วยทั้ง

๓) กำหนดติดเทปการออกแบบการดำเนินงานในพื้นที่ รวมทั้งกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับองเพื่อหนนสริมโครงการ “บ้านคุณภาพ บำรุงสุข แบบ ABC” ในพื้นที่

๔) สันนิษชน์ กระตัน หนนนเสริม ให้เกิดการพัฒนาและดำเนินโครงการ “บ้านบึง”

บ้ารุสกุ แบบ ABC" ในทุกจังหวัดให้เป็นไปตามเป้าหมายของโครงการ
๓) สนับสนุนกระบวนการเชื่อมโยงและบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่
๔. การประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อสร้างความเข้าใจใน
กระบวนการป้องกันภัยธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

(๗) โครงการ “บ้านดีทุกชั้น บ้านสุข แบบ ABC” ดังกล่าว ไม่ได้เป็นโครงการเริ่มต้นใหม่ แต่เป็นโครงการที่ริเริ่มจากโครงการอื่นที่เคยทำในพื้นที่ คือ การค้นหาศักยภาพของประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำรายตัวร่วมกัน การค้นหาศักยภาพของบุคคลที่มีความสามารถจัดทำแผนงานเป็นต้น

(๙) การถึงเป้าหมายโครงการ คือ การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ สร้างหมู่บ้านดันแบบ จัดทำแผนงานงานแนวโน้มฯต่อไป จัดการเรื่องพื้นที่ และสอดท้ายบ้านไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

(๓) ความก้าวหน้าของโครงการของแต่ละจังหวัด เช่น การตั้งคณะกรรมการ ที่มีบูรณาการพิเศษตาม ตามบริบทของจังหวัด การเลือกพื้นที่ การคัดเลือกริบเรือนเพื่อจัดทำบัญชีครัวเรือน การกำหนดแบบทักษะการจัดเก็บข้อมูล การสร้างวิทยากรครุ ก. ครุ ช. การจัดทำแผนการฝึกอบรม การสร้างเว็บไซต์เปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

(๔) เครื่องมือการทำงานโครงการ โดยเครื่องมือการทำงานที่สำคัญคือ บัญชีครัวเรือนและแผนผังชุมชน ผ่านกระบวนการสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ศักยภาพ และเวลาที่แยกเป็นส่วนเรียนรู้

(๕) กลไกการทำงาน ประกอบด้วย

(๕.๑) ระดับครัวเรือน ได้แก่

๑) จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมทำบัญชีครัวเรือน

๒) จำนวนครัวเรือนที่สามารถลดและ/or ปลดหนี้ได้ และครัวเรือนต้นแบบ

(๕.๒) ระดับหมู่บ้าน ได้แก่

⋮

๑) จำนวนหมู่บ้านที่รัฐวิสาหกิจเพียง และหมู่บ้านต้นแบบ

๒) การจัดทำที่เรียนรู้จากข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่มีคุณภาพ

๓) การนำข้อมูลมาใช้ในการทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๐

ของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัด

๔) การเกิดขึ้นของผู้นำใหม่ในชุมชน

(๕.๓) ระดับตำบล

๑) ฐานข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่ อปท. และระบบข้อมูลระบบต้นตำรับเพื่อให้ใน

การวางแผนพัฒนาตำบล

๒) สัดส่วนของโครงการตามแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก

ท้องถิ่น และจากแหล่งอื่น

๓) จำนวนตำบลเพิ่มเติบโตเป็นตำบลต้นแบบ

(๕.๔) ระดับจังหวัด

๑) การยกระดับการแก้บัญชาของที่นี่ที่ห้องด้านอาชีพ/เศรษฐกิจ ด้าน

ทรัพยากร ด้านสังคม

๒) การมีชีวิทยาการกระบวนการ/วิทยาการพัฒนาเชิงพาณิชย์ด้านที่มีคุณภาพ

๓) การมีทีมบูรณาการกล่องของจังหวัด ที่มาจากการภาคส่วน

(๕.๕) ส่วนกลาง (กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

๑) การมีทีมงานในส่วนกลาง ในการสนับสนุน กระตุ้น หนุนเสริม ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

๒) การมีกระบวนการเชื่อมโยงและบูรณาการหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่

(๖) ข้อเสนอ

- ให้จังหวัดนำแนวคิด เครื่องมือ กระบวนการ และขั้นตอนนี้ไปทดลองทำเป็นการในจังหวัดต่างๆ จัดทำเป็นโครงการ เพื่อให้มีการกำหนดตัวบุคคลจากภาคส่วนต่างๆ ที่จะเข้ามาร่วมกันทำงาน มีการออกแบบการทำงานร่วมกัน สามารถกำหนดระยะเวลาและผลที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดขอบเขตและจังหวะ ภาระในการทำงานร่วมกัน ทั้งในเรื่องของการสนับสนุนการจัดเก็บให้ได้มาซึ่งข้อมูลบัญชีครัวเรือน การประเมินผล การจัดทำที่เรียนรู้ การค้นหาทางเลือก การจัดทำแผนชุมชน ไปจนถึงการประสานทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ นาร่วมสนับสนุนโครงการตามแผนชุมชน

- องค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญของงาน ABC คือส่วนที่เป็นการเติมความรู้ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาเฉพาะด้าน เป็นงานวิจัยประเภทที่นักวิชาการเป็นผู้ดำเนินการเป็นหลักเนื่องจากต้องการความช้านาญเฉพาะทาง อาทิ เศconomics ด้านการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดการน้ำ ระบบสารสนเทศ การพัฒนาเด็กและการศึกษา เป็นต้น การเข้มต่องานวิจัยประเภทนี้ให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ต้องไปต่อ กับกลไกพัฒนาที่ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยประเภทแรกข้างต้น และใช้รับเปลี่ยนวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิด “ปฏิบัติการร่วมกันโดยใช้ความรู้”
